This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

ifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Upsala. VI. 3.

uninskriften på Forsaringen

VÅRT ÄLSTA LAGSTADGANDE

AV

ELIS WADSTEIN

UPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN

LEIPZIG

W3

Skrifter utgifna af K. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Upsala. VI. 3.

Runinskriften på Forsaringen

VÅRT ÄLSTA LAGSTADGANDE

AV

ELIS WADSTEIN

UPSALA
AKADEMISKA BOKHANDELN
(G. J. LJUNGSTRÖM)

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

handlar, befinner
till Forsa kyrka i
se, dels på grund
bevarade juridiska
så alltsedan 1600-
ing av densamma,
samhet. Emeller-
kel börjat skingrats,
Förtjänsten därav
ge, som i Festskrift
jubilæum i September
ristiania underkastade

k omsorgsfulla under-
el rörande inskriftens
ktiga punkter icke till-
har icke ens kunnat
i fråga om, vad det
Åsikterna härom gå
densamma är fråga
de. söker däremot
kke V, 177
ande av

E 58150

PD 2001
W3

UPPSALA 1898
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG.

Den runinskrift, om vilken denna uppsats handlar, befinner sig på en järnring, som förr setat å dörren till Forsa kyrka i Hälsingland. Inskriften är av synnerligt intresse, dels på grund av sin längd, dels emedan den utgör vårt älsta bevarade juridiska minnesmärke på svenskt språk. Den har också alltsedan 1600-talet, då Johan Bure offentliggjorde en teckning av densamma, varit föremål för runologernas livliga uppmärksamhet. Emellertid är det först i våra dagar, som det dunkel börjat skingrats, som sedan århundraden vilat över inskriften. Förtjänsten därav tillkommer i främsta rummet Sophus Bugge, som i Festskrift til det Kgl. Universitet i Upsala ved dets Jubilæum i September 1877 fra det Kgl. Fredriks Universitet i Christiania underkastade densamma en utförlig behandling.

Oaktat det efter Bugges grundliga ock omsorgsfulla undersökning af ringen icke råder något tvivel rörande inskriftens lydelse, är denna dock ännu i vissa ock viktiga punkter icke tillfredsställande ock säkert tolkad. Man har icke ens kunnat komma till något allmänt godkänt resultat i fråga om, vad det är för slags förseelser, som inskriften angår. Åsikterna härom gå så långt i sär, att medan Bugge anser, att å densamma är fråga om straff för underlåtet erläggande af tionde, söker däremot H. Hjärne (i Nordisk Tidskrift for Filologi, Ny Række V, 177 ff.) påvisa, att inskriften handlar om böter för brytande av kyrkofrid.

Inskriften lyder (med användande af Bugges transskription):

På ringens ena sida:

:|||: uksatuiskilanaukauratuąstafatfurstalaki : uksatuąaukaurafluratabrulaki : inatþriþialakiuksafluraukauratastaf : aukaltaikuiuarrifanhafskakiritfurir

På andra sidan står:

: suaþlirþirakuatliuþritisuauasintfuraukhalkat : inþarkirþusikþitanunrątarstaþum : aukufakrąhiurtstaþum : inuibiurnfaþi :

Detta läser ock översätter nu Bugge på följande sätt:

uksa tvisgillan auk aura tvą staf at fyrsta lagi : uksa tvą auk aura fiúra at aðru lagi : en at þriðja lagi uksa fiúra auk aura átta staf : auk allt æigu í værr, ef ænn hafskakki rétt fyrir svað lerðir águ at lýðrétti, svá vas innt fyrr auk hælgat : en ðar gerðu sik ðetta Anunnr á Társtaðum auk Úfagr á Hiortstaðum : en Víbiorn fáði. »En tvegild Okse og 2 Ører (skal man erlægge) som fast Beløb første Gang: 2 Okser og 4 Ører anden Gang: men tredje Gang 4 Okser og 8 Ører som fast Beløb: og alt af Eiendom fortaber man, hvis man fremdeles skjævt afskjærer Ret (d. e. undlader fuldt ud at yde hvad der er Ens Pligt at yde) med Tilsidesættelse af hvad der tillkommer de Geistlige efter Landets Lov; dette var forhen nævnt og ubrødelig fastsat. Men der (d. e. paa denne Ring) gjorde Anund paa Taastad og Ufeg paa Hjortstad sig dette: men Vibjørn skrev Runerne.»

I fråga om läsningen af inskriften avviker Hjärne från Bugge endast däri, att han fattar **uarr** såsom *var(þ)r,* **an** såsom *han* ock i stället för **hafskakki** läser **hafsk aki** *(= aghi)* samt anser **kirþu** vara att läsa *kærþu.* Han översätter emellertid på följande från Bugge mycket avvikande sätt: »En tvegill oxe och två öre (skall man böta) för det första knifstynget (i kyrkan), två oxar och fyra öre för det andra stynget, men för det tredje stynget fyra oxar och åtta öre. Och för allt bohag här inne (som lider skada under slagsmålet) ege kyrkovärd, om han (en sådan) förefinnes, rätt (talan såsom målsegande). Så att (med den rättsliga påföljd att) presterna ega (målsmansrätt för kyrkofridsbrott) efter landslag, så vardt (kyrkans bohag) tillförene utredt och invigdt. Men der (på landstinget) tillkärde

sig detta (ersättningskraf för åverkan å kyrkans egendom) Anund på Tåstad och Ofeg på Hjortstad. Men Vebjörn ristade (runorna).»

Ordet **staf** har Hjärne eget nog i sin översättning gått förbi, men s. 180 nämner han, att han tager det såsom »dativus med bortfallet kasusmärke», ock enligt H. betyder här *staver* »biskopsstaf, biskopsembete».

Bugges tolkning har akcepterats av K. Maurer i Krit. Vierteljahresschr. f. Gesetzgebung u. Rechtswissenschaft 20, 147 samt av K. v. Amira i Nordgermanisches Obligationenrecht I s. 148 f. Mot Hjärnes tolkning framställer v. Amira däremot följande invändningar: »a) dass gelegentlich der Verwundungen auch Kirchengut zu Schaden komme, wird willkürlich in die Stelle hineingetragen; b) das schwedische Recht kennt nirgends eine Kirchenpflege, die nur von einem einzigen Beamten versehen wird, und nach der eigenen Erklärung Hjärnes vom weitern Verlauf der Inschrift würde die Kirchenpflege von mindestens drei Männern (dem Pfarrer und zwei Laien) versehen werden; c) der Satz» (»och för allt bohag — såsom målsägande») »würde im Widerspruch stehen mit dem Rest der Inschrift, wie ihn Hjärne erklärt, da hiernach die Priester das Klagerecht haben sollen. Übrigens ist die Hjärne'schen Deutung von *suaþ* u. s. w. schon wegen ihrer Künstlichkeit nicht annehmbar.»

Onekligen synas dessa invändningar mot Hjärnes tolkning ganska berättigade. Men härav följer i själva värket endast, att vissa delar av densamma äro omöjliga (ock mot dessa kunna även andra anmärkningar än de nyssnämda göras). Därmed faller icke, såsom v. Amira menar, huvudsaken i Hjärnes uppfattning, nämligen hans åsikt i fråga om, vad det är för slags förseelser inskriften avser. I det följande skall jag nämligen söka klargöra de hittils dunkla ställena i inskriften samt visa, att den värkligen handlar om brytande af kyrkofriden, ej om försummad inbetalning av tionde. Att inskriften skulle röra tionde, framställer Bugge egentligen endast såsom en förmodan (se Festskrift s. 43); även enligt Bugges tolkning nämnes i själva inskriften icke ett ord därom.

De första tre avdelningarna i inskriften torde med Bugge vara att läsa på följande sätt (jfr dock s. 7 nedan):

uksa tuiskilan auk aura tuą staf at fursta laki ⁝ uksa tuą auk aura flura (a)t aþru laki ⁝ in at þriþia laki uksa flura (a)uk aura (a)ta staf.

Det första ord i inskriften, vilkets betydelse är omtvistad, är **staf**. Bugge säger därom (s. 11): »**staf** er kanské det vanskeligste Ord i den hele Indskrift», samt påpekar (s. 12), att han icke »kan give en sikker Forklaring af **staf**, men kun en Formodning, da» han »maa forudsætte, at Ordet her er brugt i en speciel Anvendelse, som» han »ellers ikke kan paavise.» Ordet torde enligt B. »være en Betegnelse for selve Udredselen eller Boden». Detta söker Bugge motivera på följande sätt: »*stafr* betegner egentlig en Stav, som den, hvortil man støtter eller fæster noget; jfr sanskr. *stambh*. Præs. *stabhnōti, stabhnāti*. støtter, fæster. Ordet bruges saaledes om en Stav, hvortil den vandrende støtter sig, om en Støtte, hvorpaa noget hviler, om en Grundstøtte i en Bygning, en Stav i et Kar o. s. v. Af den nævnte Grundbetydning maa forklares Ordets uegentlige Anvendelse i forskjellige Retninger, hvorved man maa opfatte *stafr* som Udtryk for det faste i Modsætning til det accidentelle, for det blivende i Modsætning til det skiftende, for det bestemmende, ufravigelige» . . . (Bugge anför så exempel på dylik användning). »Det er da min Formodning» fortsätter B., »at **staf**, i god Overensstemmelse med den ovenfor paaviste Grundopfatning af dette Ord, her betegner det Beløb, der af den forsømmelige skal udredes, netop som fast, oforanderligt, ligeligt for alle de forskjellige Tilfælde.»

I motsats till Bugges förklaring av **staf**, vilken (såsom han själv påpekar) endast utgör en förmodan, är Hjärnes översättning af ordet: »biskopsstaf, biskopsembete», även äljes uppvisad. Schlyter säger om *staver* (under 2): »särskildt: biskopsstaf . . . *s(taf) ok stol*. biskopsstaf och biskopsstol; därmed betecknas biskopsämbetet och de därtill hörande egendomar och inkomster». Jämväl i västnordiskan förekommer som bekant ordet *stafr* i liknande användning. Att **staf** i inskriften står ensamt (utan ett följande *ok stol*) såsom beteckning för »biskopsembete» är att jämföra med, att även *stol* ensamt (se Maurer, norsk Historisk Tidsskrift 3:dje R. 3, 21) förekommer i dylik betydelse.

Ordet **staf** anser jag med Hjärne sannolikast stå i dativ. Dock torde förhållandet ej vara det av Hjärne antagna: att kasusmärket skulle vara bortfallet, utan har man nog, såsom doc. Lidén muntligen påpekat, här att göra med en *i*-stamsdativ utan ändelse. Dylika dativer äro i fornsvenskan icke ovanliga ock i isländskan saknas ändelsen hos *i*-stammarna normalt (jfr Noreen, Altisl. u. altnorw. Gram. §§ 320, 321). Att »staf» är en gammal *i*-stam synes t. ex. av got. dat. plur. *stabim* (Braune, Got. Gram. § 56, Anm. 1).

För den, som kanske tvekar, att i *staf* se en dylik ändelselös dativ, eller som skulle finna en sådan otydlig här, vill jag påpeka en annan utväg. I stället för **staf** kunde man möjligen läsa **a staf** (*a* prep.), i det man såsom å andra ställen i inskriften läser den föregående runan två gånger. Härvid föreligger emellertid den svårigheten, att före **staf** på det andra stället står **a**-runan, icke **ą**-runan, med vilken prep. *a* längre ned (i **ą tarstaþum, ą hiurtstaþum**) tecknas. Såsom Noreen i Arkiv för nord. fil. III, 30 f. påpekat, torde också i Forsaringens språk nasaleringen ännu vara bibehållen vid långa vokaler. Emellertid bör **a** »å» även haft en kortvokalisk ock alltså onasalerad form, uppkommen i mindre betonad ställning, varför också en ristning med **a**-runa skulle kunna vara möjlig. Bekvämlighetsskäl kunde så ha bidragit till, att ristaren låtit det sista **a** i **ata** även stå för *a* »å»; han slapp då rista en särskild runa därför. Prep. *a* passar också bra här. Det fornsvenska *a* betecknar nämligen (enligt Schlyters Glossar) bland annat även stället, till hvilket något kommer »(motus ad locum)», och styr i denna betydelse ackusativ. Ett uttryck sådant som *(bøta) a staf* kunde jämföras med *bøta i* t. ex. i SdmL. JB. VII: 1: *bötæ i* kununx garð eller biscups »böta till, etc.» eller med det bekanta fornsvenska laguttrycket *bøta viþ biskop, viþ konong* etc. = »till biskopen, konungen».

Om, såsom jag hoppas genom denna uppsats kunna bevisa, den här ifrågavarande runinskriften värkligen handlar om bot för brytande av kyrkofriden, så passar därmed utmärkt, att här står, att böterna skulle gå *(a) staf* d. ä. till biskopen. Även enligt andra fornsvenska lagrum var nämligen just biskopen den, som liknande böter tillkommo. Sålunda heter det i HälsL.

Kyrkiu B. XVII: »Nu bæriæs mæn wm hælghun dagh swa at blaat ær. æller bloþukt. bötæ biskupi .III. marker». I samma balk, flock XVIII, stadgas: »Stiæl man aff aþrum i kyrkiu æller kyrkiu garþi. þa ma hwar þær sin þiuf taka. æy hafwr han þær friþ mæþæn han bröt geen sama kyrkiu. ok bötæ biskupi .III. marker for brutæn kyrkiu friþ». VgL. II Kirkyu B. LII säger: »Thætta ægher biskuper at gamblum laghum. værþær maþer i kirkyu dræpin. thær a biskuper .IX. mark fore. Uærþer maþer i kirkyu saar. þa a biskuper þre mark». Liknande bestämmelser finnas i VgL. I, KB. XII, VgL. IV: 21, 11, UplL. KB. XVII, XVIII; jfr ock ÖgL. KB. XXII, SdmL. KB. XIV ock SmålL. KB. XIII.

Vid tolkningen av inskriftens **at fursta laki, (a)t aþru laki** ock **at þriþia laki** följer Bugge Dieterich, Runensprachschatz s. 3, 231 o. 71, som översätter »zum ersten Male», »zum zweiten Male» etc. En dylik användning av ordet *lag, lagh* är dock äljes icke känd. I det av Bugge från fornnorskan (Dipl. Norv. II: 93) anförda: (til æigna hæfir hon laght ok til husa ser j laghe niu manaða mate ok fioratighir) ok enn j adru laghe (fim manaða mater ok tolf tighir) står nämligen *lag* i en tämligen olika användning; Bugge påstår häller icke själv, att denna skulle vara alldeles identisk med den av honom för inskriftens *at aþru laghi* etc. antagna.

Hjärne håller sig däremot till en alldeles säker betydelse av det fornsvenska *lagh,* nämligen »stöt, styng» (se Söderwalls Ordbok *lagh* samt Schlyters Glossar *knifs-lagh* »knifstyng»); även i västnordiskan förekommer ordet i denna betydelse (Fritzner översätter *lag* 11 »Stød eller Stik med Sverd, Kniv eller Spyd o. desl.»). Såsom ytterligare stöd för denna uppfattning, enligt vilken alltså med **laki** åsyftas det, varför bot skulle erläggas, vill jag påpeka ordets förbindelse med ett föregående *at.* Denna preposition förekommer nämligen även äljes i fornsvenskan just i dylik användning. Sålunda heter det t. ex. i UplL. M. XXIV: »Bloþsar .j. huldi wiliæ wærk þrir öræ bot at . . . § 1 Huggær aff all fiughur fingær. ællr nokon liþ aff fingrinum hwærium. þre markær bot at. friþæ mællum .j. friþi halw dyrræ. ok sæx markær at lytinu. § 2 Takær man ben or sari. þa a lækir

vitæ mæþ ens sins eþe. siu ben. ok öræ karlgildær bot at hwariu bene.»

De tre första avdelningarna i inskriften tolkar jag alltså på anförda grunder alldeles så som Hjärne.

Nu kommer det svåraste stället i hela inskriften, ock här äro alla hittils försökta tolkningar otillfredsställande. Detta lyder:

aukaltaikuiuarrifanhafskakiritfurir.

Här tror jag Bugge så till vida ha rätt, som han anser det vara fråga om förlust av all egendom såsom straffpåföljd för någon förseelse. Vissa enskiltheter i Bugges tolkning kunna dock näppeligen vara riktiga; Bugge framställer dem också delvis endast såsom sannolika. Sålunda säger Bugge (s. 16) »**alt aiku i uarr** synes at maatte betyde: man taber (forspilder) hele sin Eiendom». Denna översättning göres dock redan högst osannolik av den omständigheten, att Bugge nödgas fatta **uarr** såsom = *ver(ð)r*. Bugge söker visserligen stödja det här antagna, äljes alldeles exempellösa bortfallet av *ð* i *ver(ð)r* med ett par paralleller. Men vad beträffar den ena av dessa: **siikur** på Kälfvestenstenen »= oldn. *Sigurðr*», så vet man numera, att där i stället står **atikur** (= *Stigr*). Den andra paralellen: **nur** på Malstadstenen för äldre *norðr*, är icke alldeles analog. Denna senare form har nämligen icke såsom præs. *verðr* en mängd närstående former med säkert bibehållet *ð* (*verð, verða, verðom* etc.), vilka böra ha påvärkat formen *verðr* så att även denna bibehållit sitt *ð*, vilket den också faktiskt äljes alltid gjort i alla nordiska språk. Vidare är att märka, att även om i **uarr** skulle kunna fattas såsom = *í verðr*, så vore icke ens därmed Bugges tolkning given ock säker. Ty det är endast en förmodan, att *í verðr* skulle kunna uttrycka »man taber etc.» (jfr Bugges ovan anförda uttryckssätt).

Mot Hjärnes uppfattning av **uarr** (= *var[þ]r*), som även förutsätter ett *þ*-bortfall, gäller samma invändning som nyss framställts mot Bugges liknande antagande. Ock Hjärnes översättning av **aiku** *(æighu)* med »(kyrkans) bohag» synes åtminstone vara något osäker.

Vad angår det, som Bugge läser efter **uarr**: **if an hafskaki rit** *(ef ænn afskakki rétt)*, vill jag endast påpeka, att något *afskakka* i dylik användning icke äljes är känt. Med skäl har

därför Hjärne sett sig om efter en annan möjlighet att uppfatta detta **hafskaki**. Hjärnes uppdelning: **hafsk aki**, torde också träffat det rätta. Hans översättning av stället är dock redan på skäl som av v. Amira anförts (se ovan s. 5) omöjlig.

Enligt min mening bör stället uppdelas på följande sätt:

auk alt aiku i uarR if an hafsk aki (i) rit furiR

auk alt aiku anser jag vara rätt tolkat av Bugge såsom »ock alt av egendom».

i fattar jag = *æ* (eller möjligen = *e*, jfr i isl. *æ* : *e*) »alltid, städse»; jfr rörande beteckningen med **i**-runa **lirþiR** = *lærþiR* nedan.

uarR tolkar jag såsom = *værR* »värre», en uppfattning av formen, som ju också är den, som ligger närmast till hands, ehuru de, som hittils sysselsatt sig med tolkning av inskriften, icke lyckats få denna betydelse att passa här. Det andra *r* i »värre» har som bekant uppkommit ur tonande *s*, varför beteckningen med R i **uarR** är alldeles i sin ordning. Att ordets vokal, ehuru denna icke är omljuds-*æ*, tecknas med **a**-runan är att jämföra med **a** i första stavelsen av **halkat** nedan.

if fattar jag i likhet med andra uttolkare såsom = västnord. *ef* »om».

an tolkar Bugge, Festskr. s. 18, såsom *ænn*. Han påpekar emellertid (s. 17), att denna ristning även, såsom i flere andra inskrifter (se Ant. Tidskr. f. Sverige V, 33), kan betyda *han*. Då *hann* ofta brukas »i Undersætningen om en ubestemt Person, der ikke er nærmere betegnet i Oversætningen» (Bugge, Festskr. a. st.), ock ett dylikt *han* passar utmärkt till min övriga tolkning av denna passus, föredrager jag att fatta **an** så (emellertid vore även ett **an** »ännu» förenligt med min översättning av satsen i fråga).

hafsk översätter jag »uppför sig, beter sig». Enligt Fritzner[2] betyder *hafask* eller *hafa sik* »bruge sig, opføre sig, skikke sig paa en eller anden Maade». Att märka är, att vid *hafa* i dylik betydelse det sätt, varpå man uppför sig, »betegnes ved et tilføiet Adverbium i Komparativ», ock såsom Fritzner nämner förekommer »navnligen» uttrycken *hafa betr, verr*. Att observera är även, att i de av Fritzner anförda exempel på *verr* vid *hafa* i dylik betydelse ordet *verr*, liksom på Forsaringen, har sin plats före *hafa*. Jämväl i fornsvenskan är ifrågavarande be-

tydelse hos *hava sik* vanlig; jfr Schlyters Glossar *hava* 10) samt Söderwalls Ordbok *hava sik* »förhålla sig, bete sig, gå till väga».

hafsk utgör ett fall av mediopassiv form på *-sk* i st. f. *-s*, varpå äljes endast ett par exempel från fornsvenskan, ock dessa ävenledes från runinskrifter (se Bugge, Runverser s. 117), äro kända. Av att suffixformen *-sk* är så litet anträffad, får man emellertid icke draga den slutsatsen, att denna överhuvud skulle varit ytterst sällsynt i fornsvenskan, ty i runinskrifter, där man närmast skulle vänta *-sk* bevarat, äro passivformer, ock således även former på *-s*, på det hela taget mycket fåtaliga. I Forsaringens hemort, Hälsingland, har man särskilt skäl att tro, att *-sk*-formerna varit mycket i bruk, eftersom språket därstädes enligt Forsaringens ock Hälsingelagens vittnesbörd (se Bugge, Festskr. s. 49 ff.) uppvisat överensstämmelser med norskan. I fornnorskan voro nämligen sistnämda former vanliga ännu på 1200-talet. Man har alltså icke häller i Forsaringens *hafsk* anledning se något, som skulle tyda på särskilt hög ålder hos inskriften.

aki (i) rit furiR översätter jag »äge såsom bot härför», i det jag fattar *rætter* (rit) såsom stående i den såväl i fornsvenska som i fornnorska lagar förekommande betydelsen »böter»; jfr Schlyter, Glossar s. 524, Fritzner[2] under *réttr* 2) ock Hertzbergs Glossarium till Norges Gamle Love under *réttr* 2) ock 3) samt även v. Amira Obligationenrecht I, 55 ff. Från Hälsingelagen (M. XXV) må ett exempel på dylik användning av *rætter* anföras, i vilket ordet liksom på Forsaringen utmärker böter, som tillkomma biskopen: »Dræper præster bondæ . . . þa taki konunger biscups rættæn» (den bot, som äljes för dråp tillkom biskopen); jfr ock »þau mal er biskup lytr rett (»bøder») a», Hertzbergs Gloss. s. 521. Min läsning *(i) ræt* har en parallell i »þeir dœmdu þoraldi halfa mörk gulls af þorgeiri í rétt (»såsom bot») fyrir systur (anfört ur Dipl. Norv. av Fritzner[2] III, 93). I liknande användning som prep. *i* här förekommer också *at*, t. ex. »þær a biscuper þre marker af at konongs ræt» (VgL. II, RB. X), »æghu at botum örtogh min æn ælliw oræ» (VgL. I, SB. V).

Hela stället är alltså att översätta: »ock, om han beter sig värre (d. v. s. utdelar mer än tre styng), ege (bi-

skopen) städse hela (hans) egendom såsom bot härför.»

Man kunde vara oviss om, ifall *æ* (i) i stället för till huvudsatsen skulle höra samman med bisatsens *værR*. *æ* förekommer nämligen stundom förenat med en följande komparativ, se Fritzner III, 1067 nederst t. v. samt Vigfusson *æ* 3). I detta fall bleve översättningen: »om han beter sig alltjämt värre» (eller om **an** är = *æn:* »om han beter sig alltjämt värre ännu»). Jag är emellertid mäst böjd för att fatta *æ* på det först angivna sättet, emedan ordet i lagspråket synnerligen ofta förekommer i liknande användning (för att förstärka en given bestämmelse); ej sällan står då *æ* tämligen överflödigt ock saknas därför stundom i andra handskrifter. Sålunda heter det t. ex. i HälsL. ÆB. XI: »æ huru mang syskin æru. þa taki *æ* syster þriþiung wiþ broþer»; i MB. XIX: »hafwi *e* þæn wiþzorþ sum skiftæ wil»; i UplL. KB. XVI: »i allum þem malum sum biskupær a til kiæru. þa wæri *e* witnin saklös»; i VgL. Orb. § 6: Dræpær maþær kono. þæt ær niþingsværk alt. hun .a. *e* friþ til mot ok til mæssu»; i RB. III: 2: »þæt hetir. *e* aldragötæ þing ær laghmaþer er.a.»; i LR.: »Uarþær lekæri barþær þæt skal *e* vgilt uaræ»; i SdmL. Æ. I: 1: »Nu þer broþer oc syster ærwe faþer oc moþer. þa ærwe *æ* (*æ* saknas i Cod.B) broþer twa lute oc syster þriþiung»; KgB. XI pr.: Gierningæ þeræ liggin i gildi sinu *æ* (saknas i B) halw dyrræ æn þa þet hema wari giort» etc.

Att, såsom jag vid min tolkning av **in alt aiku — furiR** gjort, supplera ett annat subjekt till *aghi* än subjektet till det föregående *hafsk,* är på intet sätt betänkligt, då liknande fall som bekant äro mycket vanliga i den kortfattade fornsvenska lagstilen. Exempel härpå äro: HälsL. KgB. VI pr.: »þa aa konunger hanom giwi (hds. B *giwa*) friþ. ok lösæ (nytt subjekt!) sik ii friþ wiþ konung mæþ XL markum»; MB. I: 3: »warþer han saar svva at han ær oför fae (nytt subjekt!) hanum annæn atter» etc.

Efter det föregående omtalandet av ett, två eller tre styng väntar man också, i överensstämmelse med min tolkning, något straffstadgande för det fall att mer än tre styng utdelas. En liknande stegring som här å Forsaringen angives ävenledes i UplL. MB. XXIX: 1: »Nu far man sar ett . tu . þry . ællr

flere. giör þæt allt en man . . . han a. a þingi wiþ gangæ. ok brut sin fæstæ. ok þo æi meræ æn saræ bot enæ» (jfr HälsL. MB. XIV: 1). På sistnämda ställe stadgas dock såsom synes, att i alla fallen endast en »saræbot» gäldas, men detta utgör tydligen en ändring av en ursprungligare bestämmelse med olika bot för olika antal sår, ty äljes hade det ju varit överflödigt att uppräkna de nämda fyra olika fallen.

Bestämmelsen å Forsaringen, att den som utdelat över tre knifstyng i kyrkan skulle ha förvärkat all sin egendom, är icke strängare än man för denna tid har anledning att vänta. Ännu betydligt senare var brytandet av en annan frid än kyrkofriden, nämligen hemfriden, belagt med lika stort straff. Det heter nämligen i HälsL. KgB. II om hemgång: »far man hem ad aþrom. een aller fleræ. ok þæs wiliændæs hanom skaþa giöræ. æller nakrom ii hans garþi. þæt förstæ þær i gárþ kumæ. sargha. sla til blooz. dræpa. bastæ. æller bindæ þæn saklöz ær. þe hawi allir brutit konungx ezöræ. ok þær ær hwar howazman for sik. þer læggiæs allir biltughir. ok þerræ bo til skiftis.»

Fortsättningen av inskriften (på ringens andra sida) lyder enligt Bugges otvivelaktigt riktiga uppdelning:

suaþ lirþiR aku at liuþriti sua uas int fur auk halkat

suaþ betyder »vilket». I samma användning förekommer uttrycket, såsom Bugge i Antiqv. tidskr. f. Sverige V, 30 påvisat, på Rökstenen ock även det västnord. *svá at* brukas på liknande sätt.

lirþiR är eg. »de lärde», så »de Geistlige» (Bugge s. 20). På grund av första stavelsens i anser B., att »ordet maa tænkes udtalt *lerðir* eller *lerðer*» med *ē*. Enligt Noreen, Aschw. Gram. § 105 Anm. torde däremot **lirþiR** åsyfta ett *lērþiR*. Å anf. st. omtalar nämligen Noreen en i vissa nutida nordsvenska dialekter förefintlig övergång *æ* > *ē*, som enligt Lindgren, Svenska Landsmålen XII: 1 s. 62 f. i Burträskmålet inträtt redan i fornsvensk tid, ock förmodar, att spår till denna övergång skulle vara att finna bl. a. »in der konsequenten wiedergabe des *æ* vor *rþ* durch *i* (d. h. *e*)» å Forsaringen. Härvid är emellertid att märka, att av de summa två fall Noreen har att anföra på **i** för väntat *æ* framför *rþ* endast ett är otvivelaktigt, nämligen det här ifrågavarande **lirþiR**; det andra: **kirþu,** står icke för *kærþu,* utan är

(enligt Bugges ock min mening, jfr nedan) præt. av *gæra* »göra». Den ifrågavarande dialektiska övergången *ǣ* > *ē* torde också enligt Lindgren anf. st. vara att förlägga först »till ungefär 14:de eller 15:de årh.». För övrigt har nämda övergång icke blivit uppvisad för Hälsingland, där Forsaringen har sin hemort (i Landgrens Uppränning till en grammatik för Delsbomålet omtalas ingen dylik övergång; icke häller i Ordbok över allmogeord i Hälsingland har jag funnit någon sådan bekräftad). Då för Forsaringens inskrift en övergång *ǣ* till *ē* eller *ĕ* icke blivit styrkt ock, såsom Bugge s. 20 påpekar, **i**-runan även äljes i inskrifter förekommer såsom beteckning för *ǣ*, har man ingen anledning att anse **lirþiR** åsyfta något annat än ordets vanliga form: *lærþiR*.

Emedan förekomsten av ordet **lirþiR** »präster» här är av stor vikt för uppfattningen av inskriften i det hela, må påpekas, att formen i fråga enligt vad Bugge särskilt framhåller säkert är **lirþiR** ock icke **liuþiR**, såsom en ock annan undersökare läst den (se Festskr. s. 20; jfr ock den medföljande teckningen, av vilken framgår, att kroken på **r**-runan (ᚱ) upptill på högra sidan endast är litet kortare än vanligt, vilket förklarar felläsningen; en ännu mindre markerad krok finnes på **r** i **fursta** i början av inskriften, vilket nästan liknar en **u**-runa). Utom Bugge hava även C. Säve samt M. F. Arendt läst **lir-**, icke **liu-** å det här ifrågavarande stället (se Bugge, Festskr. s. 31, 33).

at liuþriti betyder »enligt landslag», (se Bugges utförliga behandling av detta ord i hans förut anförda arbete s. 21 o. 54 ff.). Det är ovisst, om *liuþ-* betecknar uttalet *liuþ-* eller ett uttal *lyþ-*, eftersom *iu* i runinskrifter även kan utmärka *y* (jfr Bugge a. st.). I fornsvenskan är emellertid formen *lyþ-* nästan enrådande (*liuþ* synes endast förekomma ett par gånger) ock därför synes det sannolikast, att Forsaringens **liuþriti** är att läsa *lyþrætti*. Att *y* å andra ställen i inskriften tecknas **u** (**fursta, furiR, fur**) bevisar ingalunda, att **iu** här icke skulle kunna åsyfta ett uttal *y*, eftersom inskriften — liksom andra runristningar — även äljes visar inkonsekvens i beteckningssättet.

suaþ lirþiR aku at liuþriti betyder således: »vilket prästerna ega (rätt till) enligt landslag». Att i inskriften först biskopsstolen (**staf**) nämnes såsom den myndighet, till vilken de

här ifrågavarande böterna skulle gå, men sedermera **lirþiR** »prästerna» sägas ega rätt till dessa böter, innebär icke någon motsägelse. **lirþiR** står här såsom beteckning för alla präster = prästerskapet, ock att det var biskopsmyndigheten, icke tillväventyrs konungen eller häradet, som dessa böter tillkommo, utgjorde ju på samma gång även en prästerskapets rätt.

Av de i inskriften följande orden behöva **int** ock **halkat** närmare förklaras.

int fattar jag med Bugge såsom part. præt. av *inna*. Bugge översätter ordet med »nævnt» ock tillägger (s. 53): »At der i Forsa-Indskriften ved uttrycket **int** hentydes til den offentlige Fremsigelse af Loven, synes muligt men ikke sikkert». Att *inna* bland annat även förekommit i sistnämda användning framgår nu av Hertzbergs Glossarium, enligt vilket det kan betyda »fremføre, fremsige, om lagmandens retsudsagn». Då denna betydelse passar utmärkt här, så översätter jag **int** »tillkännagivet, påbjudet» (nämligen av lagmannen på tinget). Att denna betydelse hos *inna* icke är anträffad i fornsvenskan har föga att betyda. Vid tolkningen av Forsaringens inskrift hava nämligen även västnordiska paralleller stor beviskraft, eftersom inskriftens språk med hänsyn till ordförråd ock ordbetydelse visar åtskilliga överensstämmelser med norskan (se Bugge s. 49). Särskilt är att lägga märke till, att även Hälsingelagen, såsom Bugge å anf. st. påvisat, eger många uttryck, som icke finnas i de andra fornsvenska landskapslagarna, men däremot i norska eller isländska.

halkat = *hælghat* översätter Bugge (s. 23) »fastsat som noget ubrødeligt». Denna betydelse är visserligen icke äljes uppvisad hos *hælgha,* men det synes i ock för sig ganska sannolikt, att en dylik förekommit. Såsom parallell härtill kan anföras det lat. *sancire,* vilket som bekant betyder både »hälga» ock »heligt (ock formligt) stadfästa, bekräfta».

Kanske beror Forsaringens **halkat** rentav på direkt inflytande från lat. *sancire.* Denna passus: *auk alt æighu æ, værR ef[h]an hafsk, aghi i ræt fyriR; suaþ lærþiR aghu at lyþrætti. sua vas int fyr auk hælghat,* synes nämligen i fråga om ordställning ock uttryckssätt så mycket påminna om latinet, att jag icke kan låta bli att framställa den förmodan, att ett latinskt

original här legat till grund. *alt æighu* (*alt* med följande genitiv) erinrar om ett latinskt *totum* med vanlig genit. partitivus; i nordiska språk är däremot genitiv efter *alt* ganska sällsynt, om också ej alldeles utan exempel (se Bugge s. 15). Vidare har ju *værR ef han hafsk* från nordisk synpunkt en ovanlig ordföljd (jfr dock Lund, Oldnordisk Ordföjningslære §§ 178 ock 181, 4), men däremot god latinsk: »peius si agit» (eller rentav *se habet;* jfr *male se habere,* enligt Du Cange, Gloss. = »male se gerere»). Likaså låter *suaþ lærþiR aghu* etc. ordagrannt ock i samma ordföljd överflytta sig till latinet: »Quod clerici accipiunt secundum ius provinciale, sicut fuit indictum quondam atque sancitum». Det vore ju också i ock för sig ganska sannolikt, att en latinsk avfattning varit det ursprungliga, då tillkännagivandet naturligtvis från början formulerats av **lirþiR** »präster».

Vi komma nu åter till en avdelning av inskriften, vars mening hittils icke kan hava blivit rätt förstådd:

inþaRkirþusikþitanunrątarstaþum : aukufakRąhiurtstaþúm

Bugge avdelar detta på följande sätt: **in þaR kirþu sik þita** etc., ock översätter (s. 26): »Men der, d. e. paa denne Ring (i Norges Indskrifter med de ældre Runer s. 80 fattar Bugge dock **þaR** på grund av att här står -R, icke -r, såsom = »de») gjorde Anund paa Taastad og Ufeg paa Hjortstad sig dette» (»Optegnelsen paa Ringen», s. 24). Mot denna tolkning är att invända, att *sik* ej gärna, såsom här förutsättes, på den tid varom här är fråga kan ha brukats såsom dativ. Vidare blir innehållet med Bugges översättning mycket otillfredsställande. Dels vore **þita** om »Optegnelsen paa Ringen» åtminstone ett mindre lyckat uttryck, dels bleve med denna tolkning föga klart (jfr Bugge s. 43), varför just två bönder skulle låtit göra inskriften, ock särskilt bleve det obegripligt, varför dessa bönder skulle sägas ha gjort den åt sig.

Hjärnes översättning av stället: »Men der tillkärde sig detta» är omöjlig redan av den grund, att fsv. *kæra sik* med följande ackusativ icke har den av Hjärne här inlagda betydelsen. Den av Hjärne åberopade paralellen från VgL. IV, 12: *hwat han sik kiæræ kan* betyder nämligen icke »vad han kan tillkära sig», utan »vad han anför käromål över» eller såsom Schlyter i sin edition s. 446 tolkar det »hvad det är han påstår eller med sitt

käromål åsyftar». Ock en översättning av **þarkirþusikþitanunr** etc. med »Anund etc. anförde käromål över detta» skulle, så vitt jag kan finna, omöjligen kunna anses tillfredsställande.

Alla svårigheter lösa sig ock det hela blir tydligt ock klart, om man läser stället på följande sätt:

in þar kirþu sikþ i(n)ta (a)nunr etc.

Vad först **þar** angår behöver man ej med Bugge, Norges Indskrifter etc. s. 80, fatta det såsom någon slags (onöjaktig) skrivning för *þæiR*, utan **þar** åsyftar enligt min mening ett *þæR*, en växelform till *þeir*, varpå jag i Fornno. homiliebokens ljudlära s. 58 anfört belägg från såväl fornnorskan som isländskan ock fornsvenskan.

kirþu tolkar jag med Bugge såsom *gærþu* av *gæra* »göra»; jfr beträffande **i**-runa för *æ* t. ex. **kirþi** = *gærþi* »gjorde» på Frösö-stenen i Jämtland, vilken (jfr av Noreen i Arkiv f. nord. fil. III, 31 anförd litteratur) hänföres till mitten av 1000-talet ock således är äldre än Forsaringen.

Med **sikþ** åsyftas naturligtvis det senare fornsv. *sækt*, västnord. *sekþ*, *sekt*, »böter» (Schlyters Glossar), »Straf, særlig om Bøder som til Straf skulle betales» (Fritzners Ordbog), »straffebod til det offentlige, d. e. til konge el. biskop etc. (Hertzbergs Glossarium). **i**-runan står här såsom beteckning för omljuds-*æ* liksom i **kirþu** (obs. ock **lirþiR** med **i** för *æ*); jfr även, att tvärtom **a**-runan användes för ur *æi* uppkommet *æ* i **halkat** *(hælghat)*, vilket också tyder på, att de olika *æ*-ljuden på inskriftens tid icke längre hållas i sär. Då mot min läsning **sikþ** = *sækþ* muntligen invänts, att det vore osannolikt, att **i**-runan skulle kunna stå för omljuds-*æ* på en tid, då ännu ett *-þ* skulle vara bevarat (icke övergått till *-t*) efter *k* ock då *-sk* ännu fanns i mediopassivet (*hafsk*, se ovan s. 11), vill jag påpeka, att nämda *-þ*, lika litet som *-sk* hos passivet, behöver tyda på särskilt hög ålder i en hälsingländsk inskrift (jfr ovan s. 11, 15). I fornnorskan förekommer nämligen spiranten efter *k* ännu på 1200-talet (se min Fornnorska homiliebokens ljudlära s. 107). Beträffande **i**-runa = omljuds-*æ* samtidigt med förekomst av *-sk* är särskilt att jämföra formen **itaþisk** = *ændadisk*, Liljegren Rununkunder n:o 1254. Varken formen *hafsk* eller formen *sikþ* är således oförenlig med att fatta Forsaringens inskrift såsom här-

stammande från 1100-talet i enlighet med den hittils vanliga åsikten; den kan för dessa former t. o. m. mycket väl vara (såsom Bugge s. 51 håller för troligast) inhuggen i senare hälften av nämda århundrade.

I **i(n)ta** ser jag part. præt. av *inna*. Visserligen förekommer detta part. förut i inskriften, tecknat **int**, men att i en ock samma inskrift nasal framför **t** än är utskriven ock än saknas är icke ovanligt. Såsom exempel därpå må anföras: **intriR** *(= andriR)* : **itaþis** *(= ændadis)*, **ot** *(= and)* å Västra Ledinge-stenen, Brate ock Bugge, Runverser n:o 18, **iuruntr**, **ant** : **sutiR** *(= syndiR)* å Sälna-stenen, Runv. n:o 32, **bunti** : **kuþmutr** *(= Guþmundr)* å Harsta-stenen, Runv. n:o 103, **brantr** : **halfitr** *(= Hallfindr)* å Gårdby-stenen, Runv. n:o 112, **santa**, **stanta** : **sigmutr** *(= Sigmundr)* å Hauggrän-stenen, Runv. 126, **antaþis** : **buta** *(= bonda)* å Såstad-stenen, Runv. n:o 152; i ett ock samma ord saknas nasal-runa i den ena stavelsen, men står i den andra i **iątalant** *(= Iamtaland)* å Frösö-stenen (se Noreens läsning av denna, Arkiv f. nord. fil. III, 32).

Nu uppgiver visserligen Noreen, Altschwed. Grammatik § 15, att det skulle vara utmärkande för Rökstensgruppens inskrifter, till vilka ristningen på Forsaringen hör, att de alltid skulle utskriva nasalen före **t**-runan. Detta kan emellertid endast stödas med Rökstenen själv samt med Kälfvestensinskriften (å denna endast ett ex.), eftersom följande till denna grupp hörande stenar alldeles sakna hithörande exempel: Slaka-stenen (se Antiqv. Tidskrift V, 99), Ingelstad-bärget, Kärnbo-stenen (Ant. Tidskr. V, 99), Björkö-stenen (Liljegren, Runurkunder n:o 334), Tjängvide-stenen (Runverser n:o 162), Pilgårds-stenen (Runverser n:o 161) ock Gurstens-stenen (Runv. n:o 164). Rörande Björnebystenens (jfr Bugge, Vitt. hist. o. Ant. Akad:s Handlingar 31: 3, 79) lydelse saknas uppgifter. Att även Bugge icke anser utsättandet av nasal före **t** tillhöra hela Rökstensgruppen, framgår därav, att han å den till denna grupp hörande Rotne-stenen (Runv. n:o 110) läser **butr** såsom *bøndr*, alltså med supplerande av nasal framför **t**.

inta är ack. sing. fem. av *intr* ock avser det föregående *sækþ*. *gærþu* står här såsom hjälpverb, ock *gærþu sækþ inta* är detsamma som *intu sækþ*; jfr Fritzner I, 578 nedtill: »med Præt.

Part. Akk. af et andet Verbum bruges *gera* saaledes, at denne Forbindelse kun betegner det samme som dette Verbum sat i samme Tempus &c. som det, hvori *gera* her forekommer, f. Ex. *hann man holpinn gera lýð sínn (= man hjalpa lýð sínum)* ... *skjótt kjörit geri ek þat (= skjótt kýs ek þat)* ... *gera e-n handtekinn, halshöggvinn*»; även i fornsvenskan förekommer *göra* »med part. närmande sig en omskrifning», se Söderwalls Ordbok under *göra* 18.

Det här ifrågavarande stället betyder alltså: »men desse gåvo besked om boten: Anund på Tåsta ock Ofeg på Hjorsta». Enligt Fritzners Ordbog[2] betyder nämligen *inna*: »1) fremføre, fremsige, 3) give Besked om, gjøre Rede for en Sag, fortælle».

Anledningen till att Anund ock Ofeg nämnas i inskriften är nu tydlig. De åberopas såsom hemulsmän för de bötesuppgifter, som inskriften innehåller.

Nu kunde man vara oviss om, huruvida Anund ock Ofeg varit de (lagmän), som tillförene *(fyr)* promulgerat *(int)* dessa bestämmelser, eller om dessa två personer levde, då inskriften ristades, ock då gåvo besked om *(gærþu inta)* dem. Det senare synes vara det sannolikaste, eftersom det väl var viktigare att nämna ännu levande hemulsmän för uppgifterna än att omtala, vilka det var som ursprungligen *(fyr)* tillkännagivit lagbudet. Anund ock Ofeg motsvara på sätt ock vis Hälsingelagens *minnunga mæn* d. v. s. män som mindes vad förr hänt eller bestämts, ock hos vilka man enligt lagen i vissa fall skulle söka upplysningar (jfr KB. II, VII, XIV, JB. XIV, XVI o. VB. XII). Härmed stämmer, att dessa två bönder icke synas ha varit boende inom Forsa socken, utan i den angränsande socknen Hög; åtminstone höra Tåsta ock Hjorsta numera till sistnämda socken. Det stadgas nämligen i HälsL. KB. VII: 2, där det är fråga om en tvist mellan prästerskapet ock socknemän, att de *minnunga mæn*, som skulle vara med ock slita denna tvist, skulle tagas från andra socknar (»þa witi þæt II minnungæ mæn aff aþrum soknum»). Samma bestämmelse finnes i KB. II i fråga om en annan tvistefråga mellan samma parter. Forsaringens inskrift har kanske just blivit ristad ock uppsatt med anledning av något tvistemål mellan präst ock sockenbo, som angått ett i Forsa begånget kyrkofridsbrott,

ock härvid har prästerskapet låtit de utan tvivel högt ansedda bönderna Anund ock Ofeg lemna besked ock intyg om (för runristaren diktera) den bot, varmed brytandet av kyrkofriden, »enligt vad förr blev tillkännagivet ock högtidligen stadfästat», var belagt.

Forsaringens inskrift är alltså enligt min mening att återgiva på följande sätt:

oksa tuisgillan auk aura tuą (ą) staf at fyrsta laghi, oksa tuą auk aura fiura at aþru laghi, en at þriþia laghi oksa fiura auk aura atta (a) staf, auk alt æighu æ, værR ef [h]an hafsk, aghi i ræt fyriR; suaþ lærþiR aghu at lyþrætti, sua vas int fyr auk hælghat. en þæR gærþu sækþ inta: anunr ą tarstaþum auk ofaghR ą hiortstaþum, en vibiorn faþi.

Detta är att översätta:

En tvegill oxe ock två öre till biskopen för första hugget, två oxar ock fyra öre för andra hugget samt för tredje hugget fyra oxar ock åtta öre till biskopen, ock om han beter sig värre, äge (biskopen) städse hela (hans) egendom såsom bot härför; vilket tillkommer prästerskapet enligt landslag, såsom tillförene blev tillkännagivet ock högtidligen stadfästat. Men desse gåvo besked om boten: Anund på Tåsta ock Ofeg på Hjorsta, samt Vibjörn ristade (inskriften).

Det är om en vild ock blodig tid som denna inskrift med sitt korta, men mycketsägande innehåll vittnar, en tid, då kniv ock svärd sutto lösa i skidan ock blodsutgjutelse icke var sällsynt ens inom kyrkans hälgade murar. Stränga medel fordrades för att råda bot härpå. Ock för att de hetsiga hälsingarna vid besöken i kyrkan alltjämt skulle erinras om, vilka svåra påföljder brytandet av kyrkofriden medförde, fanns det ju ej bättre sätt än det man valde i Forsa: att inrista bestämmelserna därom på kyrkodörrens ring.

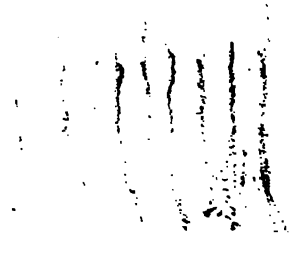

Af Kongl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Upsala utgifna skrifter.

I kommission hos Akademiska Bokhandeln (C. J. Lundström) i *Upsala* och Otto Harrassowitz i *Leipzig*.

Band I (pris 10 kr. = 12 Mk).

ERDMANN, A. Über die Heimat und den Namen der Angeln.
PIEHL, KARL. Om betydelsen af termen kanon och lämpligheten af dess användning inom den egyptiska konstens historia.
ERDMANN, A. Die Grundbedeutung und Etymologie der Wörter Kleid und Filz im Germanischen, nebst einem Exkurse.
BURMAN, E. O. Die Transscendentalphilosophie Fichte's und Schelling's, dargestellt und erläutert.
NORDWALL, JOHN E. Om svenska riksrådets utveckling mot centralisation under Gustaf II Adolf.

Band II (pris 10 kr. = 12 Mk).

GÖDEL, V. Katalog öfver Upsala Universitets Biblioteks fornisländska och fornnorska handskrifter.
NYLANDER, K. U. Inledning till Psaltaren.
ALMKVIST, H. Mechilta Bo Pesachtraktaten med textkritiska noter, parallelställen ur Talmud och Midrasch, samt inledning och glossar.
DANIELSSON, O. A. De voce ΑΙΖΗΟΣ quaestio etymologica.
PERSSON, P. Nyare undersökningar på den Plautinska prosodiens område.

Band III, däraf utkommit:

STAVE, E. Om källorna till 1526 års öfversättning af Nya Testamentet.
ALMKVIST, H. Ein türkisches Dragoman-Diplom aus dem vorigen Jahrhundert, in Faksimile herausgegeben und übersetzt.
BURMAN, E. O. Om Schleiermachers kritik af Kants och Fichtes sedeläror.
WADSTEIN, E. Der umlaut von **a** bei nicht synkopiertem **u** im altnorwegischen.
LUNDSTRÖM, VILH. Ein Columella-Excerptor aus dem 15. Jahrhundert.

Band IV, däraf utkommit:

KJELLÉN, R. Riksrättsinstitutets utbildning i Sveriges historia.
STAVE, E. Om källorna till 1541 års öfversättning af Nya Testamentet.

Band V (pris 10 kr. = 12 Mk).

SAHLIN, C. Y. Om den etiska seden.

ALMKVIST, H. Ein samaritanischer Brief an König Oscar, in Faksimile herausgegeben und übersetzt. Mit einer Schrifttafel von J. Euting.

NOREEN, A. Svenska etymologier.

TAMM, F. Om avledningsändelser hos svenska substantiv, deras historia och nutida förekomst.

SUNDÉN, J. M. De tribunicia potestate a L. Sulla imminuta quaestione.

LANDTMANSON, I. S. Träldomens sista skede i Sverige. Ett kapitel i vår äldre rätts historia.

JOHANSSON, K. F. Bidrag till Rigvedas tolkning.

WAHLUND, C. La belle Dame sans mercy. En fransk dikt.

EDFELDT, H. Om bevisen för Guds verklighet.

PIEHL, K. Quelques petites inscriptions provenant du temple d'Horus à Edfou.

RIBBING, S. Prof. Chr. Jac. Boströms Föreläsningar i etiken, efter de muntliga föredraget upptecknade och redigerade.

PERSSON, P. Om ett nyligen upptäckt fragment af en romersk kommunallag.

v. SCHÉELE, F. Finnes det ett omedvetet själslif?

GEIJER, P. A. Historisk öfverblick af latinets *qui* och *qualis* fortsatt som relativpronomina i de romanska språken.

HJÄRNE, H. Svensk-ryska förhandlingar 1564—72. Erik XIV:s rysk förbundsplaner.

DANIELSSON, O. A. Zur metrischen Dehnung im älteren griechischen Epos.

Flera af de i banden ingående skrifterna kunna äfven erhållas i särtryck.

BYGDÉN, L. Förteckning a tryckta och otryckta källor till landskapet Uplands och Stockholms Stads historiskt-topografiska beskrifning förnämligast hämtade ur Westinska samlingarne i Upsala Universitets Bibliotek. Pris 3 kr.

Upsala 1898. Almqvist & Wiksells Boktr.-Aktieb.

Stanford University Libraries
3 6105 011 694 309

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE